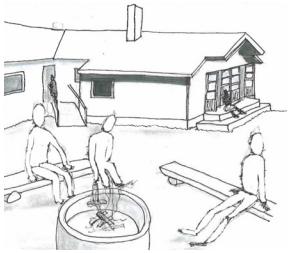

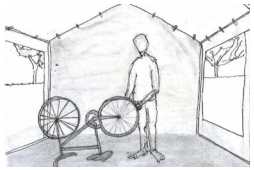

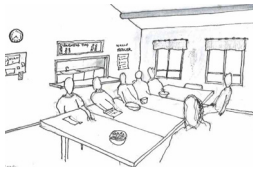

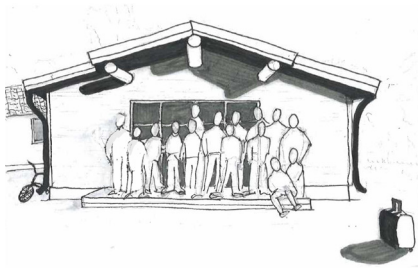

Arkitektur och Autism på Gläntans Kollo

Lunds Universitet
Lunds Tekniska Högskola | 2025
Institutionen för arkitektur och byggd miljö

Examensarbete i Arkitektur | AAHM01
Arkitektur och autism på Gläntans kollo

Av Oscar Sundström
Handledning: Jesús Mateo
Examination: Tomas Tägil

Abstract

Gläntans camp at Fiskeboda in Sörmland welcomes young adults on the autism spectrum to relax, have fun, and meet new friends during school breaks. For some people it's their first time away from home, for others, it's a much anticipated highlight of the year. No matter if you come as a participant or as part of the staff.

For a few weeks every year it's home away from home. Lots of memories are made in and around Gläntan, but the building is old and worn down, and not designed for its current dwellers. This project aims to answer the question

How could the new Gläntan look if it was designed with consideration for those of us who use the facility today?

During the six years I have studied architecture, I spent my summers and a few easter breaks working with over a hundred adolescents with autism at Gläntan. In this thesis project I have mapped my memories of the people I have met and how our experience at Gläntan was affected by the building itself. These memories, in combination with theories on how architecture can simplify the life of someone with an autism diagnosis, has guided my design process. The result is a unique and personal proposal for a new camp cabin that is better tailored to both staff needs, and the needs of the young adults coming to Gläntan every year.

Sammanfattning

Gläntans camp vid Fiskeboda i Sörmland välkomnar unga vuxna på autismspektrumet att koppla av, ha roligt och träffa nya vänner under skolledigheterna. För vissa är det första gången de är borta hemifrån, för andra är det en efterlängtat höjdpunkt på året. Oavsett om du kommer som deltagare eller som en del av personalgruppen.

Under några veckor varje år är det ett hem bortom hemmet. Många minnen skapas både i och omkring Gläntan, men byggnaden är gammal och sliten, och inte designad för sina nuvarande användare. Detta projekt syftar till att besvara frågan:

Hur skulle det nya Gläntan kunna se ut om det var designat med hänsyn till oss som använder anläggningen idag?

Under de sex år jag har studerat arkitektur har jag spenderat mina somrar och några påsklov med att arbeta med över hundra ungdomar med autism på Gläntan. I det här examensarbetet har jag kartlagt mina minnen av de människor jag har mött och hur vår upplevelse på Gläntan påverkades av själva byggnaden. Dessa minnen, i kombination med teorier om hur arkitektur kan förenkla livet för någon med en autismspektrumdiagnos, har lett min designprocess. Resultatet är ett unikt och personligt förslag på en ny kollogård som är bättre anpassad både för personalens behov och de unga vuxnas behov som varje år kommer till Gläntan.

Innehållsförteckning

6 Introduktion

12 Gestaltningsförslag

44 Kolloverksamheten

62 Kolloerfarenheter

68 Teori

74 Reflektion

Introduktion

Vad

I det här examensarbetet har jag tagit fram ett gestaltningsförslag för en ny kollogård för Gläntans LSS-kollo på Fiskeboda i Sörmland. Jag leker med tanken på att den gamla gården rivs till förmån för en gård som är framtagen specifikt för dagens brukare. Jag har baserat min design på två källor - mina egna erfarenheter och andras erfarenheter. Mina egna erfarenheter har jag kartlagt genom att undersöka hur användningen av den existerande kollogården har sett ut under mina sex somrar som kolloledare på Gläntan. Andras erfarenheter har jag tillskansat mig genom läsning av teori kring hur arkitektur kan förenkla livet för någon med en autismdiagnos.

Genom att tillgodose de särskilda behov kollodeltagarna har på grund av sin autismdiagnos och ta hänsyn till Stiftelsen Barnens Dags värdeord (‘gemenskap’, ‘trygghet’, ‘självkänsla’, ‘förebilder’, ‘roligt’), mina egna erfarenheter samt platsens förutsättningar, har jag tagit fram ett gestaltningsförslag som bidrar till att verksamheten uppnår stiftelsens mål ‘att skapa meningsfull fritid för våra deltagare och en trygg avlastning för hemmen.’

Varför

I början av 1900-talet samlades stora summor pengar in av olika sommarlovsföreningar i Stockholm. Under paraplyorganisationen Barnens Dags Förening kunde man år 1911 köpa det som idag kallas Barnens Ö i Stockholms norra skärgård.

Barnens Dags Förening blev sedermera Stiftelsen Barnens dag (StBD), och år 1940 köptes Fiskeboda för att barn som inte tålde havsluft och därmed inte kunde vara på Barnens Ö också skulle kunna åka på kollo. Det byggdes tolv kollogårdar på platsen, som redan var bebyggd med en herrgård från slutet av 1700-talet och en del lantbruksbyggnader som används för fåruppfödning ute på halvön än idag.

Sedan 1940-talet har kollogårdarna genomgått viss ombyggnation men underhållits minimalt; kollo är ingen pengamaskin. Sedan gårdarna ritades har målgruppen förändrats och kanske passar de inte så bra till dagens deltagare; barn, ungdomar och vuxna med bland annat autism, Downs syndrom och intellektuell funktionsnedsättning.

Jag har arbetat på Gläntans kollo under sex somrar, och ett par sport- och påsklov. Det har blivit totalt ca 15 kolloperioder under 30 veckor, och jag har jobbat med runt 100 ungdomar som alla har två saker gemensamt; de bor i Stockholm och har en autismdiagnos. Många av dessa ungdomar har jag träffat under flera års tid eftersom de ofta kommer tillbaka för att uppleva sommarens (årets?) bästa dagar.

Det här projektet är ett exempel på hur en kollogård, anpassad specifikt för dessa deltagare, skulle kunna utformas för att bättre passa deras behov.

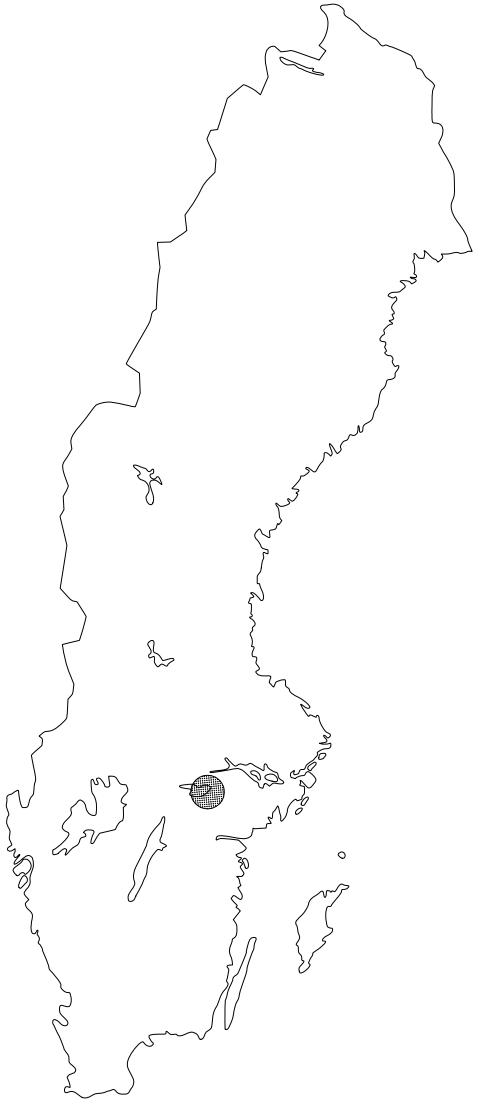

Tänk om stiftelsen återigen lyckades få in massa pengar
för att säkra LSS-kollos framtid?

- Hur skulle den nya Gläntan kunna se ut om den ritades
med hänsyn till oss som använder gården idag?

Tankar som lade grund till det här examensarbetet

Bakgrundsinformation

Stiftelsen Barnens dag
Stiftelsen skall utveckla sommargårdsverksamheten och i övrigt en meningsfylld allmän fritids- och friluftsverksamhet på Barnens Ö och Fiskeboda. Därvid skall särskilt beaktas att föreningslivet i Stockholm bereds möjlighet att nyttja anläggningarna för den egna barn- och ungdomsverksamheten. Vidare skall stiftelsen verka för att anläggningarna på Barnens Ö och Fiskeboda inrättas för ett nyttjande året runt.

De fem värdeord som ska genomsyra verksamheten är"gemenskap", "trygghet", "självkänlsa", "förebilder", "roligt". Målet med kollo är 'att skapa meningsfull fritid för våra deltagare och en trygg avlastning för hemmen.'

LSS
LSS är en förkortning för "Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade". Lagen innehåller bestämmelser om insatser för särskilt stöd och service och omfattar människor med utvecklingsstörning, autism, betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder efter hjärnskada. Regionen ska svara för insatser som skall främja jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhällslivet. Målet är att den enskilde får möjlighet att leva som andra och att insatsen stärker deras förmåga att leva ett självständigt liv.

Autism
Autism är en funktionsnedsättning som påverkar hjärnans sätt att hantera information. Det kan märkas olika mycket hos olika personer - det är ett spektrum.

De gemensamma kännetecknen för autism finns i två huvudgrupper. I diagnoskriterier beskrivs de som:

- varaktiga begränsningar i förmågan till social kommunikation och socialt samspel
- begränsade, repetitiva mönster i beteende, intressen eller aktiviteter.

kolloverksamheten + erfarenheter + teori + StBDs värdeord = gestaltningsförslag

hur funkar den?

aspekter att bevara och förbättra

autism och arkitektur

“gemenskap, trygghet, självkänsla, förebilder, roligt”

“Syftet med LSS-kollo är att skapa meningsfull fritid
för våra deltagare och en trygg avlastning för hemmen”

(StBDs verksamhetsmål)

Modell för projektets designprocess

G e s t a l t n i n g s f ö r s l a g

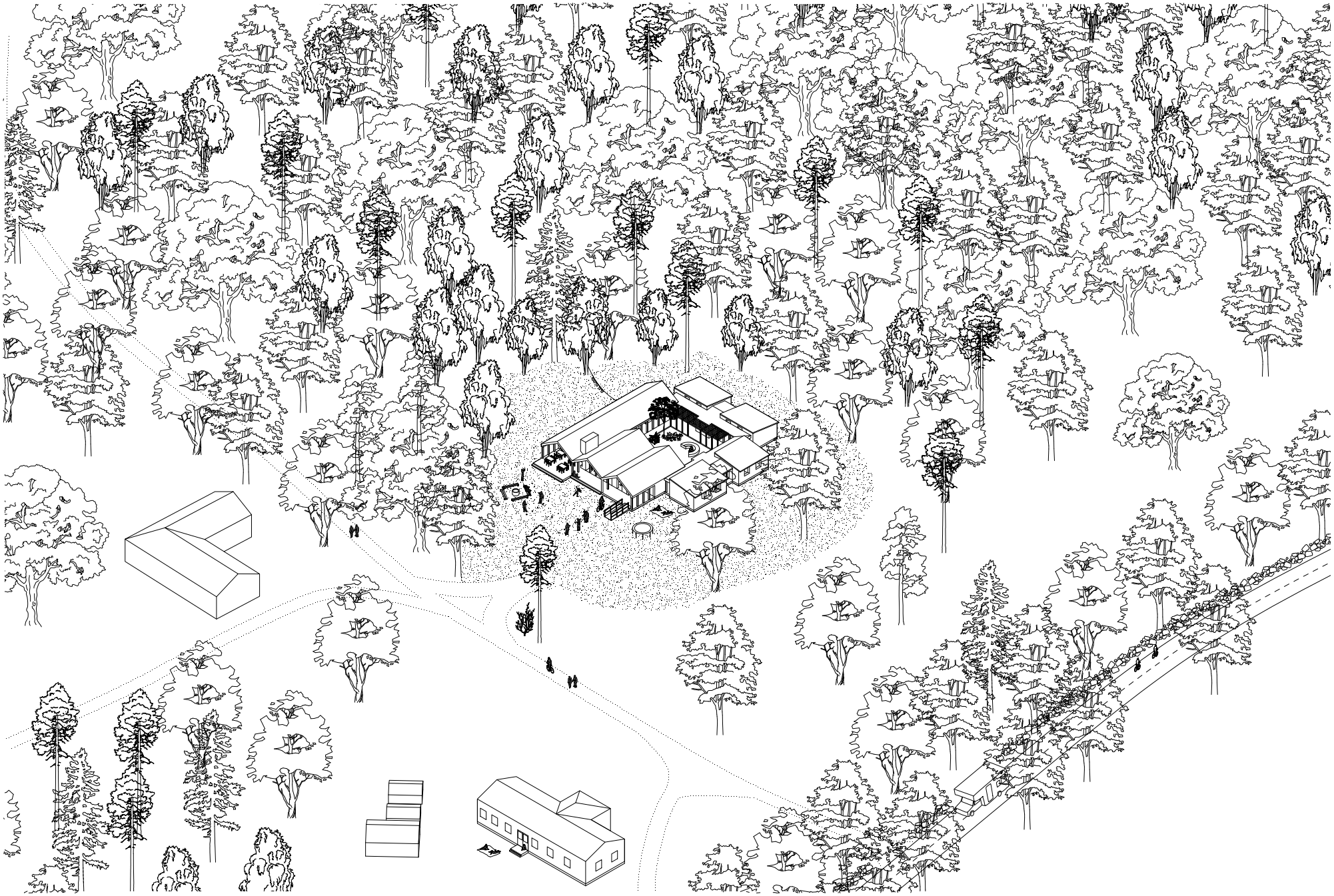

Gläntan

Kring Gläntan ligger en enkel gräsmatta med klassiska svenska sommarblommor som prästkrage, smörblomma, blåklocka, maskros, smultron, och yviga grässtrån. Den oprogrammerade ytan intill huset fungerar bra för de många olika sorters aktiviteter som tar plats här, och har inte bearbetats i det här gestaltningsförslaget.

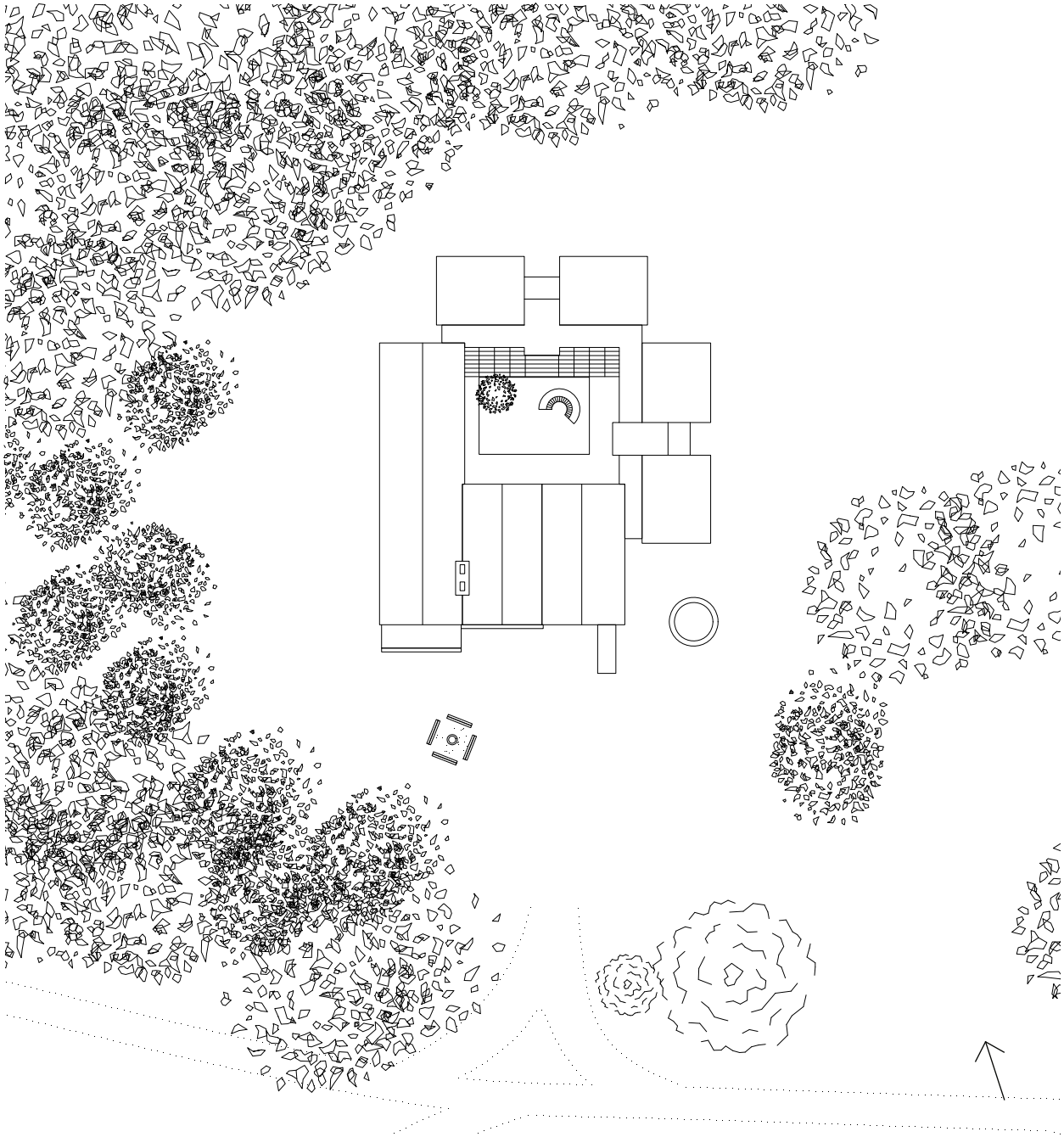

Takplan 1:500 (A4)

Kontroll och gemenskap

Nya Gläntans planlösning är baserad på tre designprinciper som ska göra det möjligt för deltagarna att ta kontroll över sin vistelse på Gläntan, och samtidigt knuffa dem mot att ta del av den gemenskap som är en viktig del av kollo.

Designprinciper

1. Social på egna villkor

Möjligheten att kunna nå sitt rum utan att gå genom sociala rum, och möjligheten att alltid kunna välja mellan två vägar, har haft högst prioritet vid framtagandet av planlösningen. - Man ska inte behöva vara social om man inte vill! Vidare har det varit viktigt att skapa trygga platser intill sociala rum, och att erbjuda olika sorters platser i gradienten mellan inomhus och utomhus.

2. Oljud är fienden, siktlinjer befriaren

Det är en svår balansgång att hantera sikt, ljud och rörelse för en målgrupp som är extra känslig för dessa intryck, utan att missunna den eftersträvansvärda gemenskapen som *är* kollo. Resultatet är att begränsa siktlinjer i fler än två riktningar från ett rum, och att framförallt skapa siktlinjer mellan platser för social gemenskap. Glas och dörrar gör att de öppningar som behövs för sikt och rörelse inte nödvändigtvis likställs med oljud.

3. Enkelt att vara utomhus

Fyra sätt att göra det enkelt att vara utomhus:
1. Många öppningar mellan inne och ute.
2. Trädäck = inget behov av skor, ingen smuts när man rör sig mellan inne och ute
3. Tak = trevligt att vara utomhus trots stark sol eller regn
4. Olika sorters platser för olika situationer innebär att det ofta finns en plats utomhus som passar ett behov

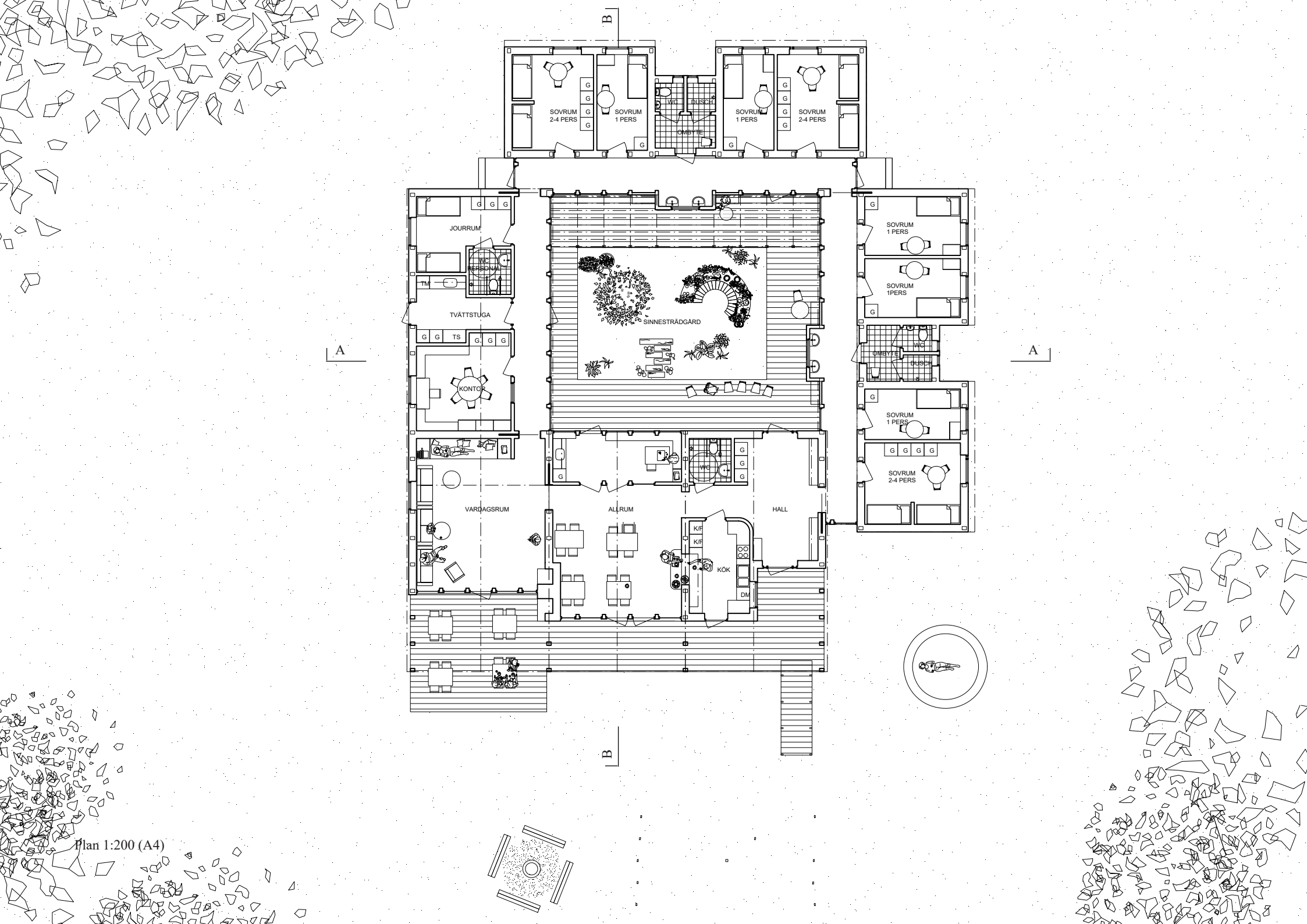
B
SOVRUM 2-4 PERS
SOVRUM 1 PERS
WC
DUSCH
OMBYTE
SOVRUM 1 PERS
SOVRUM 2-4 PERS
JOURRUM
WC PERSONAL
TM
TVÄTTSTUGA
TS
KONTOR
SINNESTRÄDGÅRD
SOVRUM 1 PERS
SOVRUM 1PERS
OMBYTE
WC
DUSCH
SOVRUM 1 PERS
SOVRUM 2-4 PERS
A
A
VARDAGSRUM
ALLRUM
WC
HALL
K/F
K/F
KÖK
DM
B

Plan 1:200 (A4)

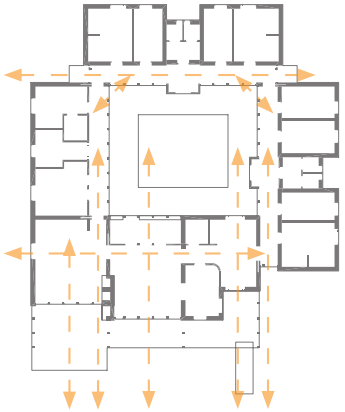

Siktlinjer ger kontroll

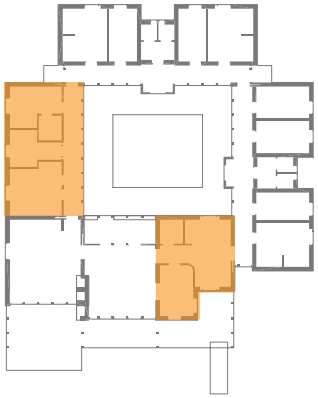

Buffertzoner hanterar ljud genom att skilja aktiva och lugna delar av gården

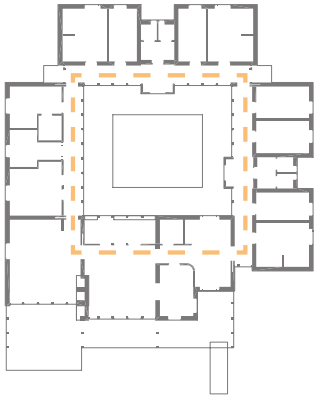

Rundgång innebär att man alltid kan välja mellan minst två vägar

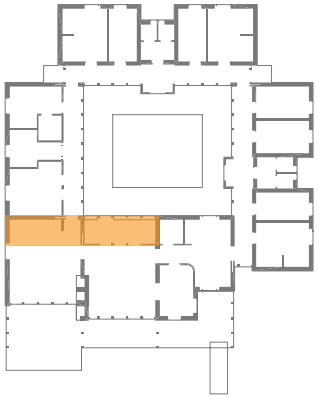

Mörkare, ljuddämpade platser med låg takhöjd i anslutning till sociala rum

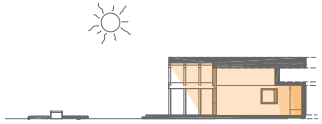

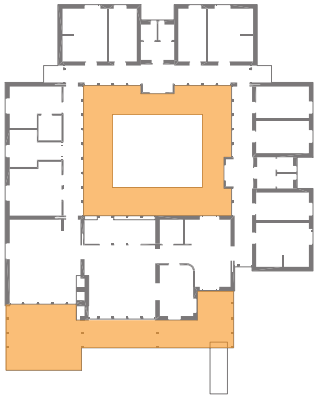

Stora, lättillgängliga utomhusytor på trädäck under tak, pergola eller bar himmel

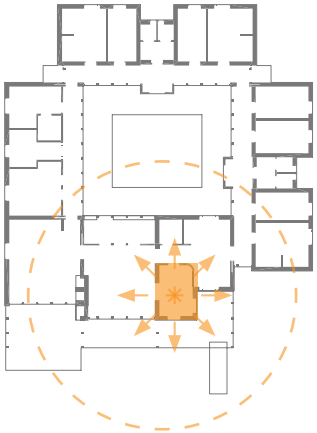

Ett centralt kök med sikt över sociala ytor underlättar för verksamheten

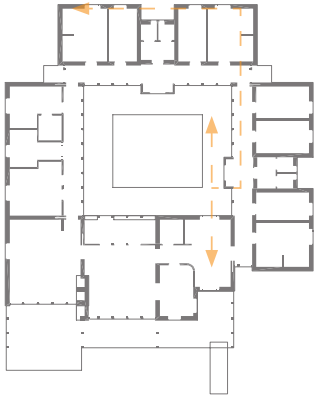

Man behöver inte gå genom sociala rum för att komma till sitt sovrum

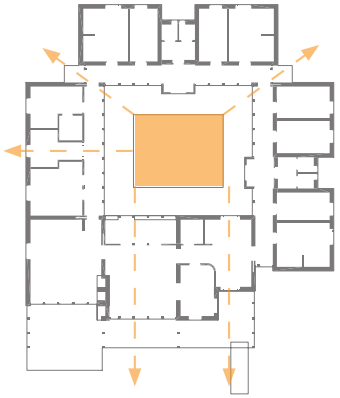

Sinnesträdgården har utblickar mot naturen Det är en lugn plats som alltid finns nära till hands

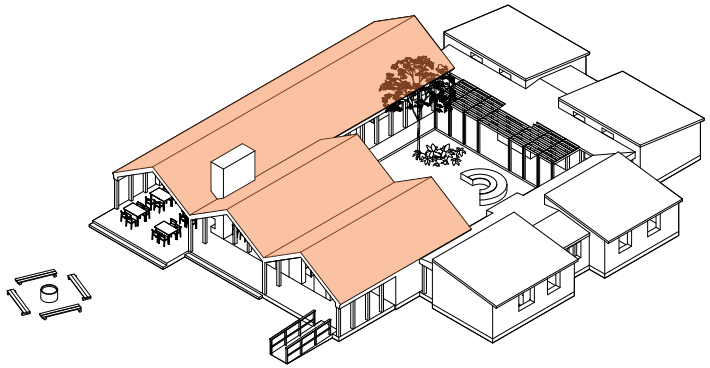

Sociala rum och personalrum
Verksamhetens aktiva sociala rum har en högre takhöjd eftersom detta främjar social interaktion. Tack vare sadeltaksformen släpps ljus ner till atriet. Fasadmaterialet är obehandlade stående träplank och taket i plåt.

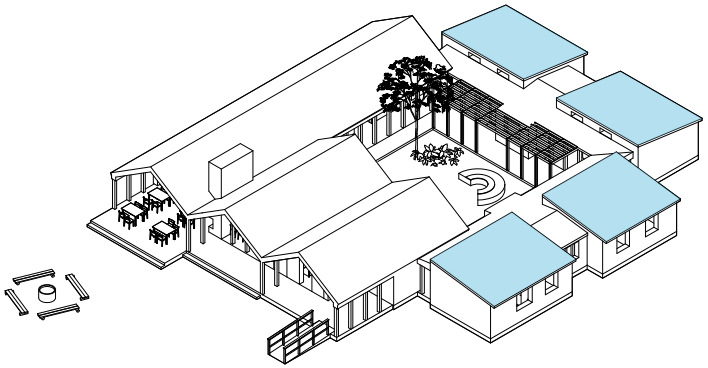

Sovrum
Sovrummen behöver vara mer intima och får därmed ett lägre pulpettak. Volymerna kläs i obehandlade stående träplank runt om, och står därmed självständigt rent estetiskt, men även med egna klimatskal. Här finns en tanke om att hantera ett av de fem värdeorden - självkänsla. Pulpettaken är klädda i plåt.

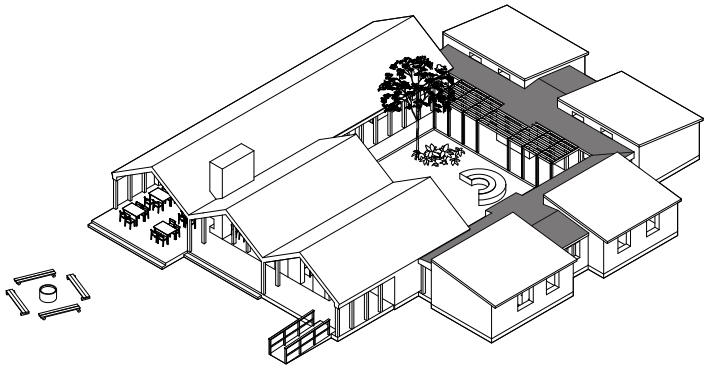

Cirkulation och badrum

Korridorerna har ett låglutande plåttak som faller ner och täcker ett tunt klimatskal. I korridorerna finns handfat och badrum med omklädning, dusch och wc.

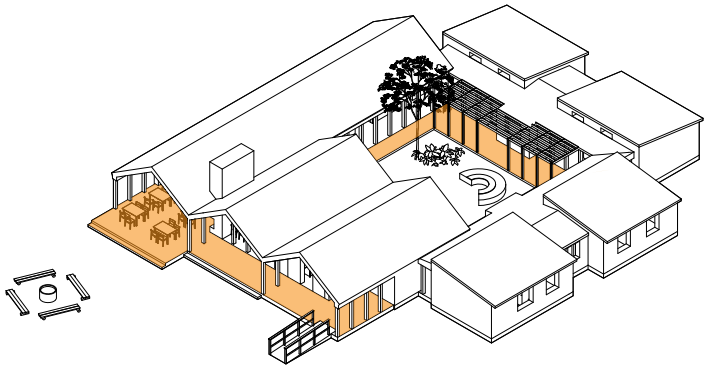

Uteplatser

Ett trädäck i söderläge utgör Gläntans veranda. I atriet går trädäcket runt en sinnesträdgård. En pergola erbjuder skydd mot solen.

Gläntan

Siktlinjer genom hela byggnaden

Badrummets plåttak rinner ner och blir dess fasad

Utomhus under tak

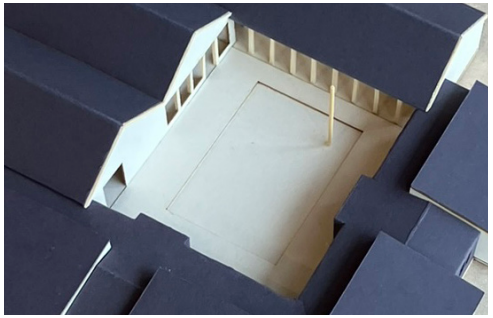

Korridoren sticker ut och skapar trygga hörn i atriet

Utsikter genom korridorerna för orienterbarhet och naturkontakt

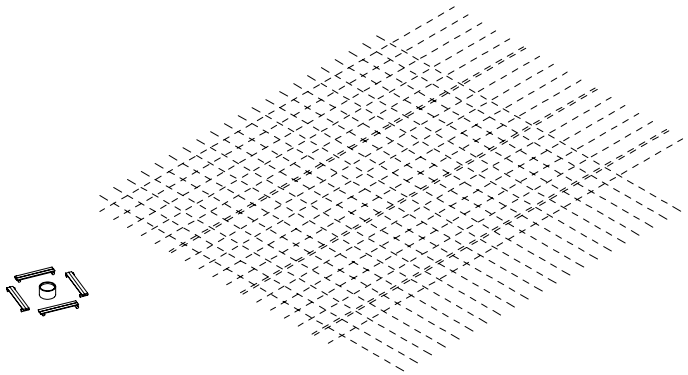

Grid

Ett grid med cc mått på 1200mm ger förutsättningar för öppningar i konstruktionen med rimlig bredd

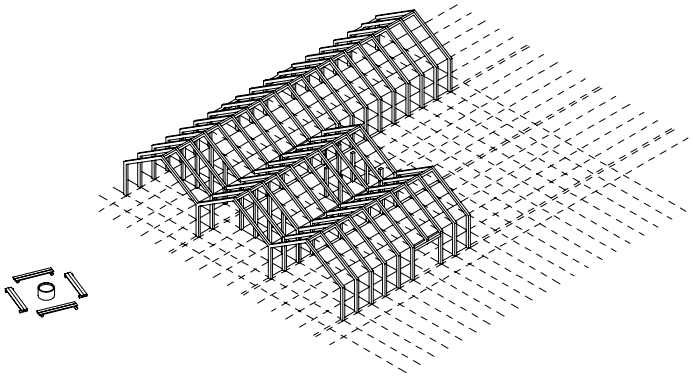

Trä

Limträpelare och limträbalkar utgör konstruktionen för tre volymer med sadeltak, resten uppförs med KL-skivor som bärande element

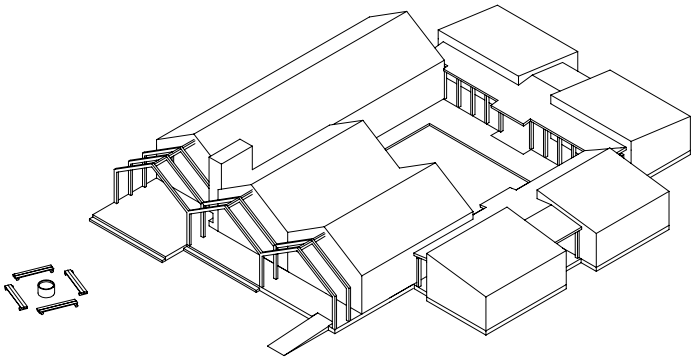

Volymer

De sociala ytorna under sadeltak och sovrum under ett lägre pulpettak sammanlänkas av en korridor med låglutande tak

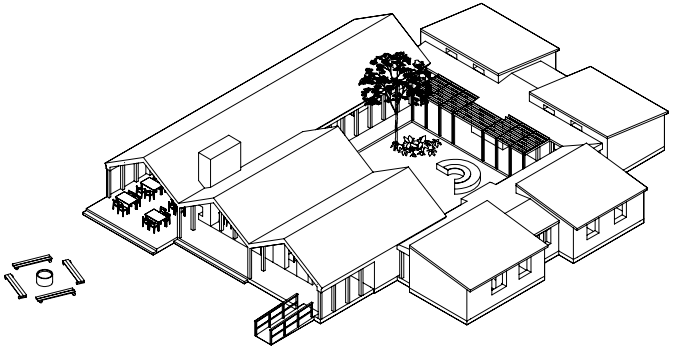

Atrium

Volymerna skapar ett atrium - en glänta i Gläntan

Bevarat (urval)

Lugna rum är isolerade från sociala rum

Kunna komma ut ur huset på fler ställen

Trägolv gör det hemtrevligt

Siktlinje mellan veranda och grillplats

Köket är centralt och har visuell kontakt med de sociala rummen

Kunna smyga in till samling om man är sen

Uteplats intill allrum

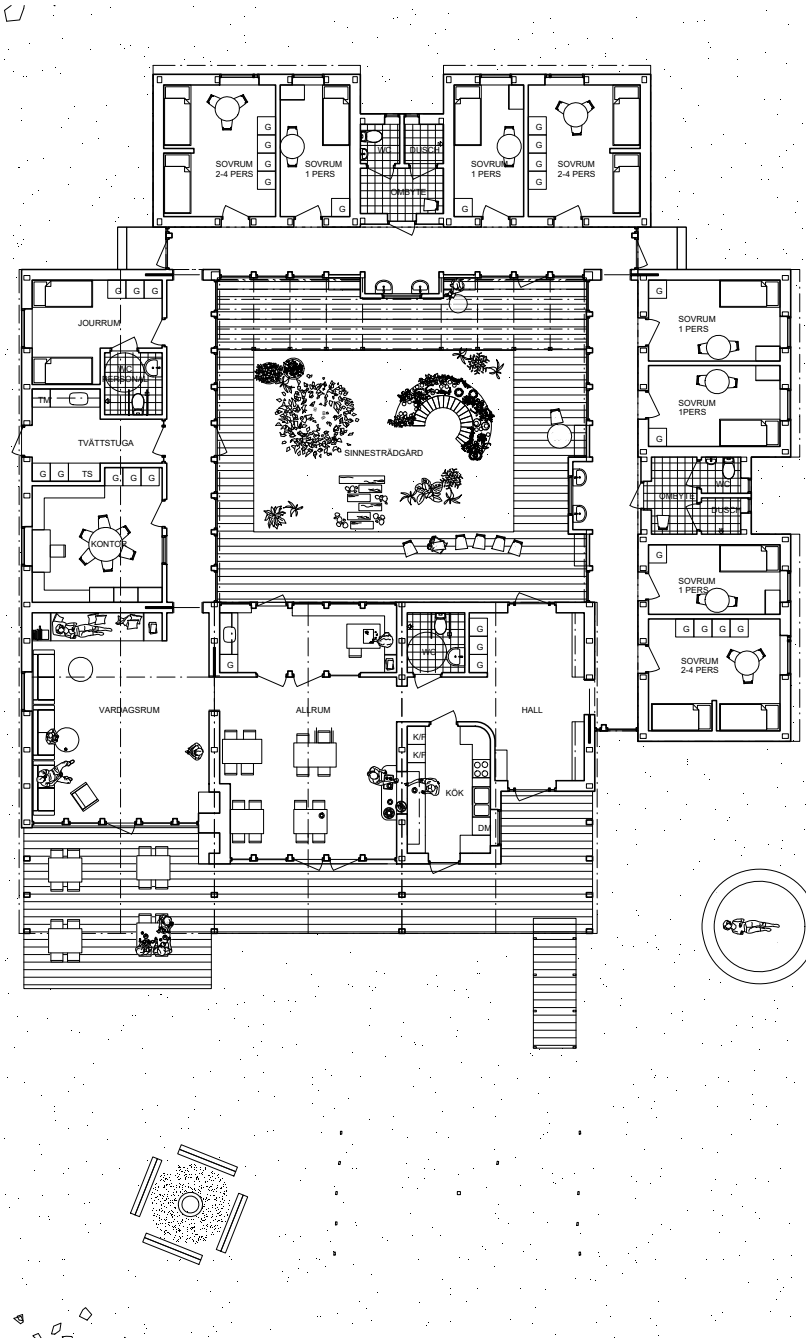

Förbättringar (urval)

~~Smala korridorer~~

~~Hallen är en flaskhals~~

~~Saknas wc intill hallen och sociala rum~~

~~Bara en ingång till de sociala rummen~~

~~Köket är för litet och har dålig kontakt med uteplats~~

~~Saknas plats att äta utomhus~~

~~Sociala rum inomhus har dålig kontakt med sociala rum utomhus~~

~~Alla soffor får inte plats~~

Rummens flexibilitet

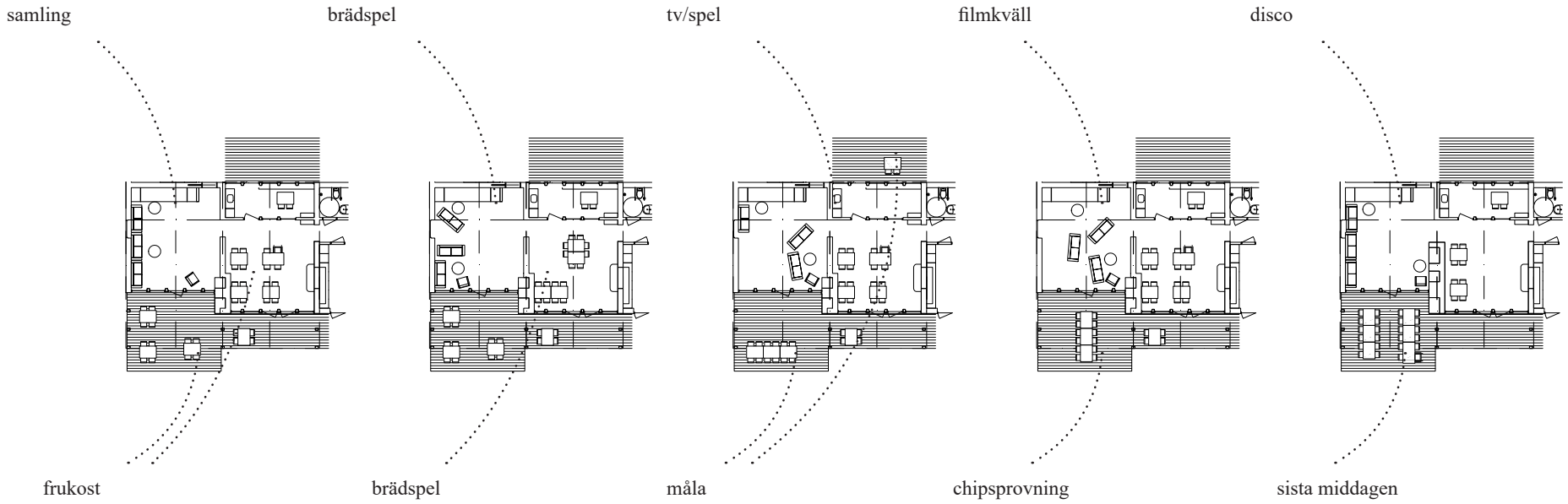

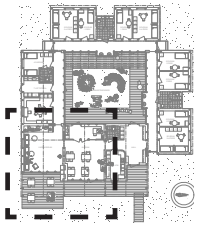

Exempel på möblering vid olika aktivivteter på Gläntan

Sinnesträdgård

I gårdens atrium ligger en anlagd sinnesträdgård - en lugn plats som alltid är nära till hands. Trädgården kan hjälpa till att sänka stressnivån hos den som behöver en paus från det sociala livet på Gläntan. Sinnesträdgården kan även utformas för att låta deltagarna utforska sin hörsel, syn, lukt, smak, känsel på en lugn och trygg plats. Med sinnesträdgården erbjuds deltagarna ytterligare ett sorts rum att vara i på Gläntan. En kontrollerad plats i naturen.

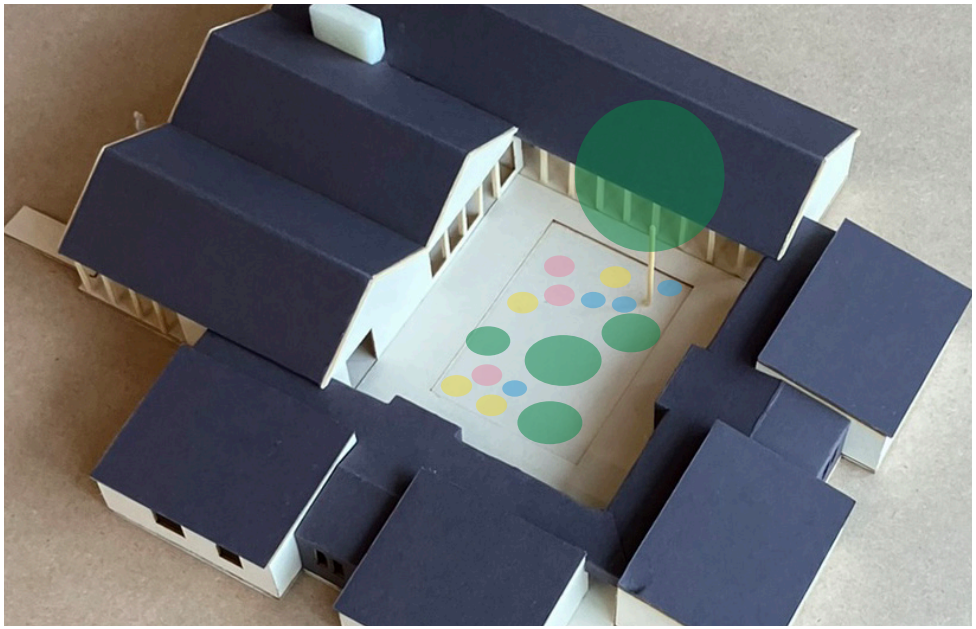

Användning under året

Gläntan ska finnas tillgänglig för uthyrning när den inte används för kolloverksamhet. Beroende på hur många som ska använda gården kan den delas upp för att bättre passa gruppens storlek och spara på energi. Låsbara skjutdörrar är markerade i planlösningen.

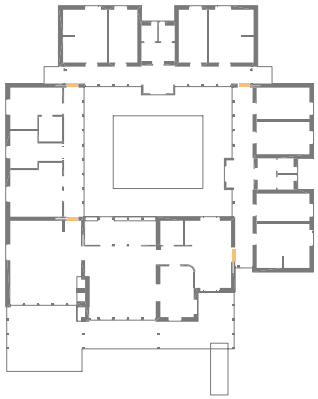

I Sinnesträdgården kan man få en lugn stund för sig själv.

Utblick genom tvättstugan.

En lite lugnare plats i vardagsrummet.

Från allrummet ser man genom ett mindre rum och sinnesträdgården.På andra sidan kan man ana sovrumskorridoren.

Verandan nås från vardagsrummet, allrummet, köket och hallen.

Från vardagsrummet ser man ut till grillplatsen.

Sektion AA 1:200 (A4)

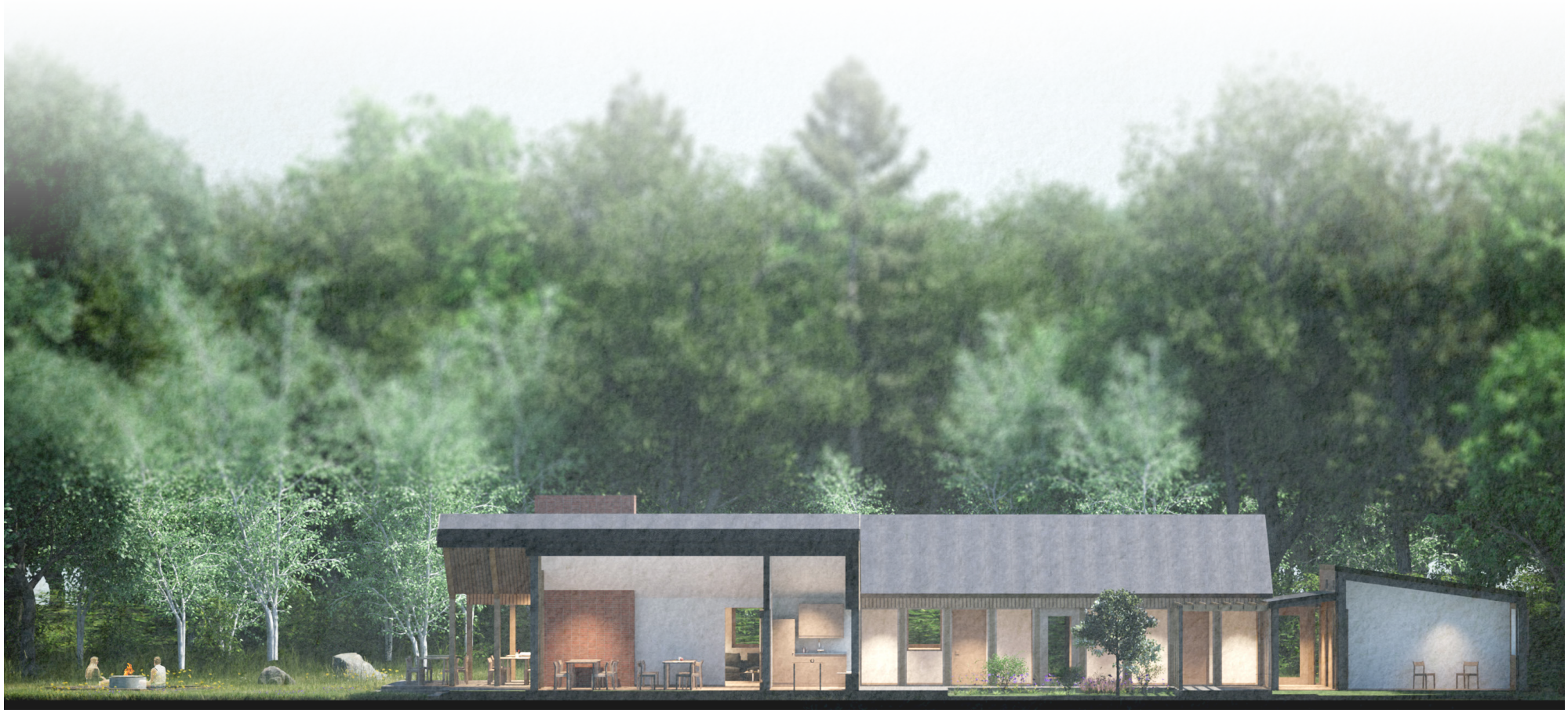

Sektion BB 1:200 (A4)

Fasad söder 1:200 (A4)

Fasad norr 1:200 (A4)

Fasad öster 1:200 (A4)

Fasad väster 1:200 (A4)

Säynätsalo av Alvar Aalto gav mig en tro på att ett atrium med mycket sikt inåt, var rätt väg att gå för det här examensprojektet. Atriet ger mycket dagsljus och binder ihop en byggnads rum med siktlinjer. Säynätsalo skapar olika grader av ’privat’ och ’offentligt’ genom att på utvalda väggar använda fasadmaterial även invändigt, det är en idé som inspirerat mitt gestaltningsförslag.

Garden museum av Dow Jones Architects gav mig insikten om vilken lugnande och inspirerande kraft en harmonisk trädgård kan ha, inte bara som rum i sig; den påverkar även rummen intill. I mitt gestaltningsförslag blev det viktigt att det fanns en visuell kontakt mellan en lugn trädgård och aktiva sociala rum.

K o l l o v e r k s a m h e t e n

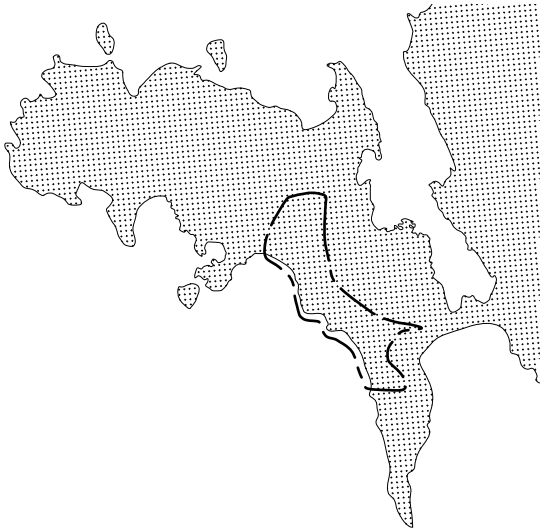

Fiskeboda

Fiskeboda LSS-kollo ligger på en halvö i Hjälmaren, Katrineholms kommun. Det sörmländska landskapet som passerar på vägen ut till Fiskeboda är vackert. De rullande kullarna är täckta av löv och barrskog, åkrar, häst-, ko- och fårhagar. Långa, majestätiska ek- och lönnalléer längs landsvägarna, och en bit ut i landskapet står röda stugor, lador och torp med vita knutar utströsslade. Pettson och Findus.

Fiskeboda markeras av en tydlig entré: landsvägen följer en smal sträng land med Hjälmarens solblanka vatten bara några meter bort på varje sida, och en lönnallé leder ut och upp på halvön. Känslan är att man lämnar något bakom sig och kommer in i en egen liten värld.

Platsen är väl lämpad för kolloverksamhet. Här vid Hjälmaren finns skogar, åkrar, får och kor. Stora ekar som stått här i många hundra år, lönn, tall, gran, en, rönn och björk.

Med vatten på alla sidor kantas halvön av tillgängliga långgrunda sandstränder, bryggor och klippor att utforska. Grusvägar, stigar och asfaltsvägar, leder runt mellan alla möjliga typer av byggnader: här finns teaterladan med en naturlig amfiteater framför sig som brukar användas under den årliga talangjakten, en höjdpunkt på varje kolloperiod. Det finns även en musiklada, bastu, matsal, båthus med kanoter, beachvolleybollplan, ett litet gym och några olika personalboenden, bland annat en gammal herrgård från 1700-talets slut. Ett par minuters promenad utanför kollo-området ligger en camping med kiosk där man kan köpa snacks, spela minigolf eller pingis.

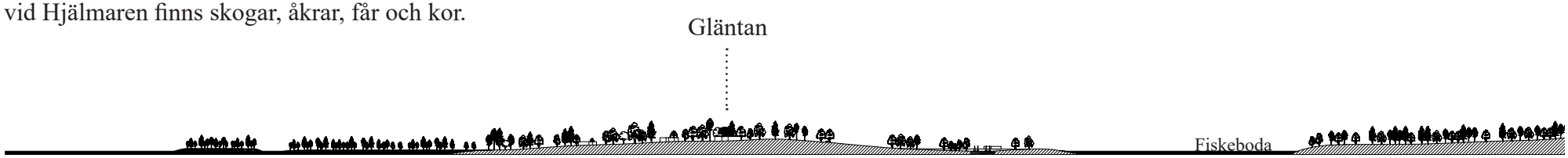

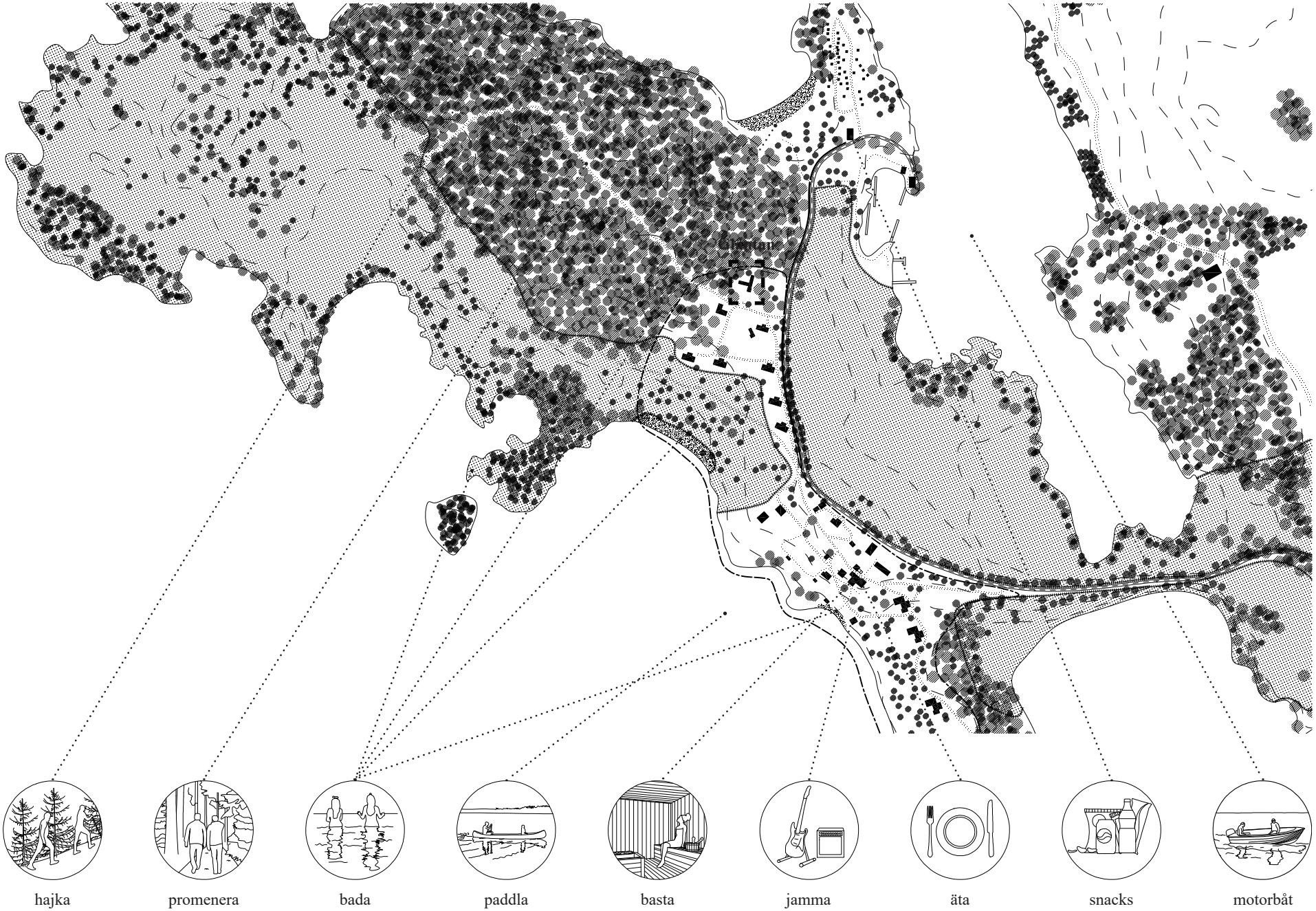
hajka
promenera
bada
paddla
basta
jamma
äta
snacks
motorbåt

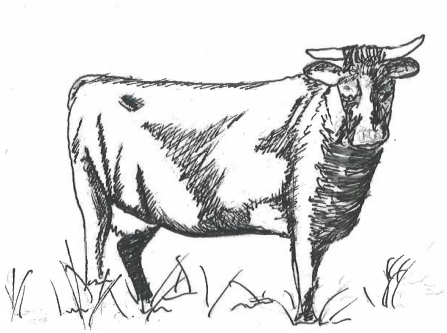

Skisser från ett platsbesök

Bilder från kollo-området

Gläntan

Kollogården Gläntan ligger i utkanten av en skog, intill en stor fårhage. Bakom gården växer framförallt tall, gran, ek, en, lönn, rönn och björk tätt. Framsidan är öppen mot en grusväg som leder mellan resten av kolloområdets gula och röda trästugor. På gräsplanen framför Gläntan står en stor studsmatta intill en enkel grillplats, som utgörs av en rund öppen betongcylinder och fyra trästockar på en liten grusad plan.

Gläntan tar emot personer mellan 15 och ca 30 år som har högfungerande autism.

12 deltagare åker till Gläntan på sport-, påsk-, och sommarlov. Under kortloven bor deltagarna på Gläntan i en vecka och på somrarna är perioden två veckor. Under övriga veckor av året finns gården tillgänglig för uthyrning.

12 ledare jobbar på Gläntan i skift mellan kl 8 och 23, vilket innebär att 3-6 ledare är på pass samtidigt. Varje natt sover en eller två ledare jour på Gläntan. Ledarna bor annars på en egen gård ca 70 meter bort.

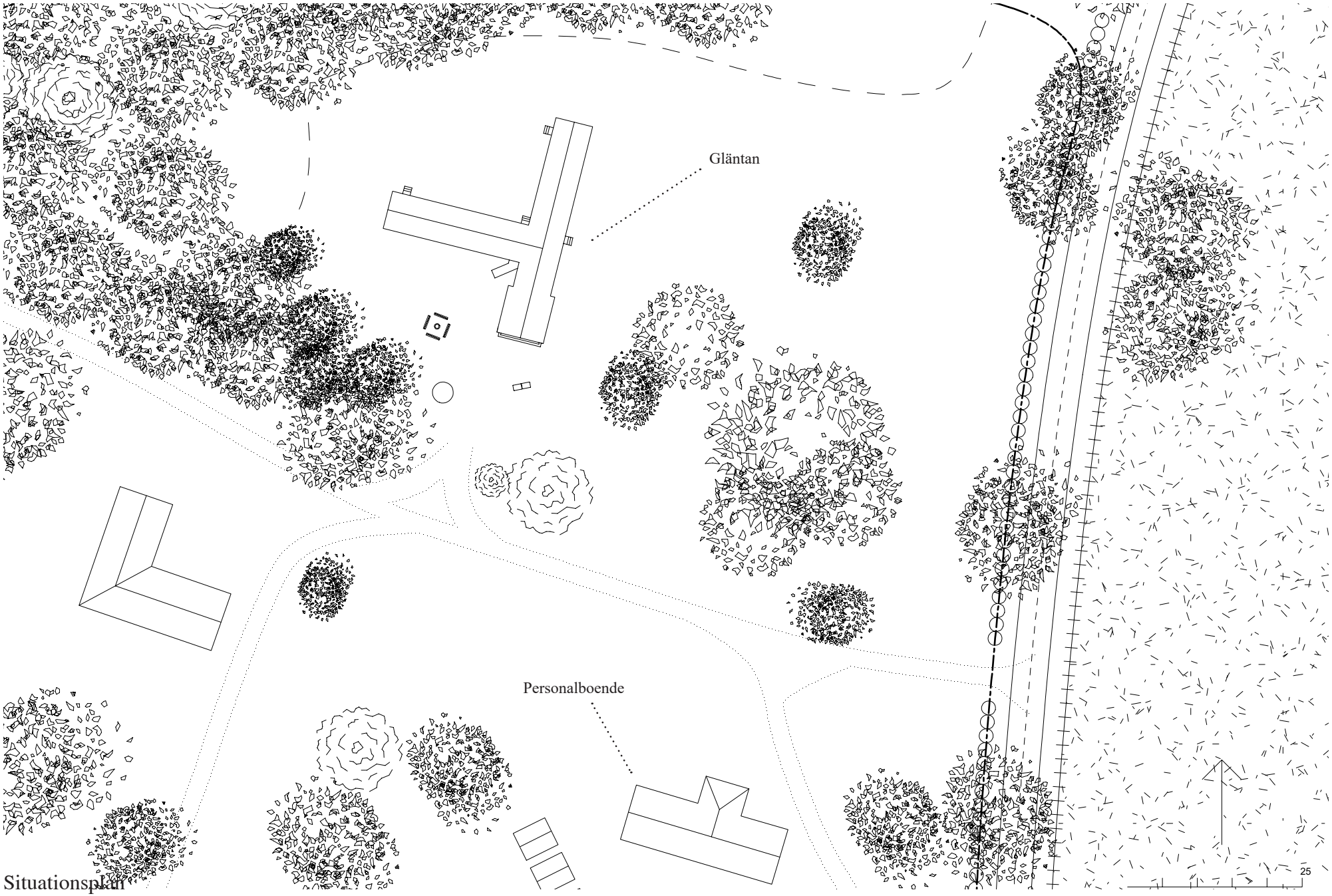

Situationsplan

Gläntans deltagare

Gemensamt för alla deltagare på Gläntan är att de är högfungerande - de behöver ingen omvårdnad och klarar sig på egen hand med lite stöd och hjälp. Precis som hemma i Stockholm rör de sig som de vill inom kolloområdet och går ibland på promenader eller gör andra aktiviteter på egen hand. Vanligast är dock att deltagarna håller sig på eller kring gården tillsammans med resten av deltatagar- och ledargruppen.

Gläntans deltagare är ofta över- eller underkänsliga mot sinnesintryck (många är ljudkänsliga). De kan ha svårt att kommunicera och anpassa sig i socialt samspel med andra människor, särskilt med jämnåriga, och de kan ha svårt att hantera förändringar eller situationer som är otydliga eller inte följer någon plan eller överenskommelse. De har ofta även adhd, tics, epilepsi, sömnsvårigheter och/eller ångest och ibland är deras motoriska förmåga påverkad. De allra flesta har stort fokus på några få intressen eller aktiviteter.

Gläntans ledare

Ledarna är säsongsanställda och har ibland många års erfarenhet av LSS-arbete, ibland ingen erfarenhet alls. Dagen innan kollo börjar så lär de känna varandra och planerar perioden - ofta med utgångspunkt i deras egna intressen. Det är vanligt att ledarna annars jobbar med kultur på olika sätt - konst, teater, musik, och många är studenter.

Ledarnas huvudsakliga uppgift är att uppfylla stiftelsens uttalade syfte med kollo som är ”att skapa meningsfull fritid för våra deltagare och en trygg avlastning för hemmen”. Detta genom att skapa en social gemenskap och stötta deltagarna i vardagen på Gläntan.

“Syftet med LSS-kollo är att skapa meningsfull fritid för våra deltagare och en trygg avlastning för hemmen”

Ur Stiftelsen Barnens Dags personalhandbok

Gläntans rum

Gläntan utgörs av ett kök, allrum, vardagsrum, grillplats, tvättstuga, kontor/jourrum, personaltoalett, två korridorer med ett “omklädningsrum” och en dusch och en toalett i varje, tre sovrum för 2-4 personer och fem sovrum för en person, och två badrum. Omklädningsrummen är viktiga för verksamheten eftersom de tillåter de deltagare som behöver stöd av personal när de duschar eller går på toa att få lite avskildhet - personalen kan assistera från omklädningsrummet och stänga dörren bakom sig.

Sovrummens två oilka storlekar tillåter olika uppdelning av deltagarna - en del behöver få ha eget rum medans andra är öppna för att dela rum med nya eller gamla bekantskaper. Gläntans kök används av personalen och vid särskilda tillfällen även av deltagare. Kontoret hålls alltid låst på grund av regler kring sekretess.

Gården skulle kunna delas upp i fyra zoner; en lugn zon, en aktiv zon, en buffertzon samt personalutrymmen. Hallen agerar som en bufferzon och skiljer de sociala rummen från resten av byggnaden. Från hallen sträcker sig en korridor med sovrum, badrum och kontor norrut, och en korridor med sovrum och badrum västerut. De sociala rummen ligger vända mot öst, väst, och söder och har koppling till de sociala rummen utomhus.

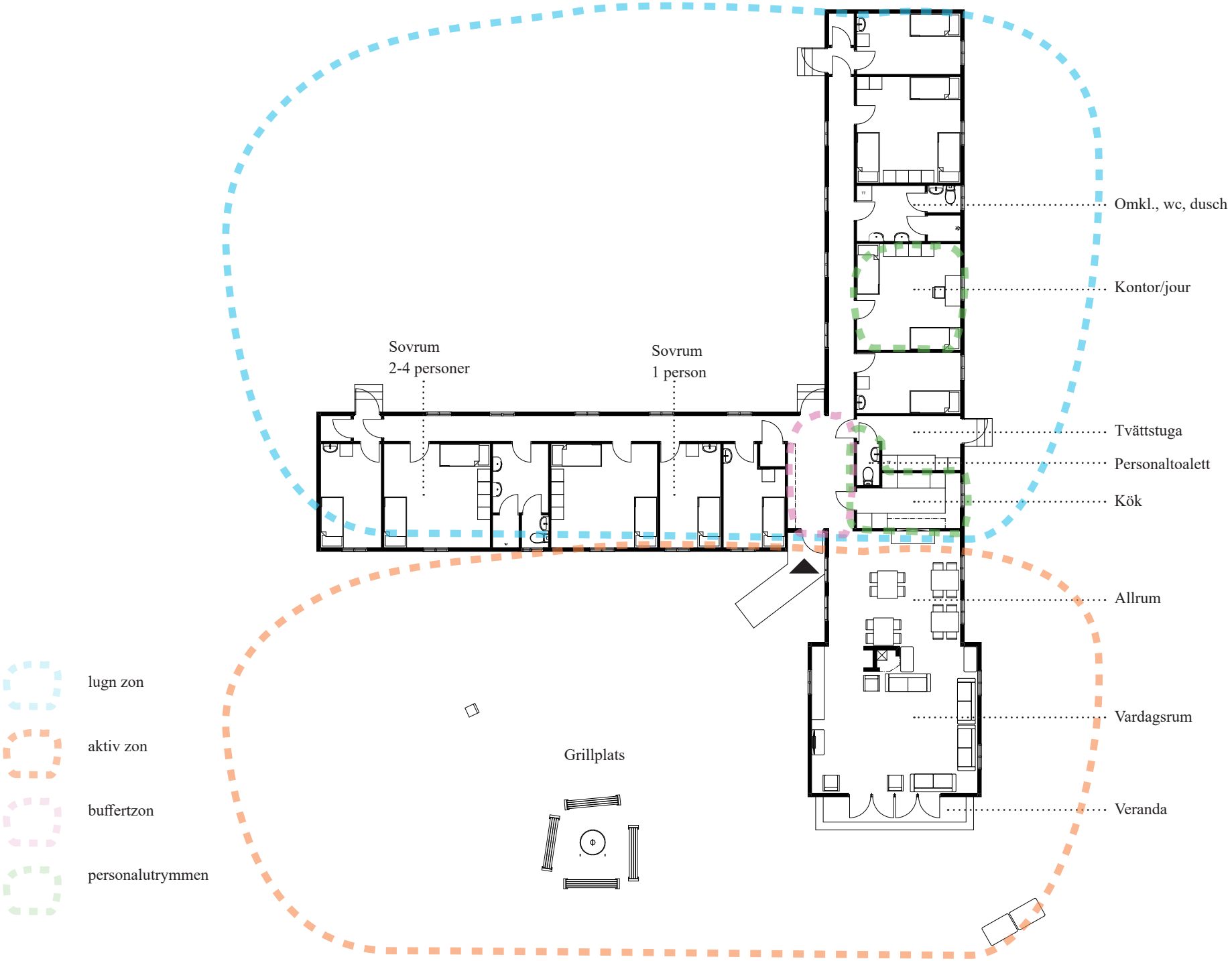
Omkl., wc, dusch
Kontor/jour
Sovrum
2-4 personer
Sovrum
1 person
Tvättstuga
Personaltoalett
Kök
Allrum
Vardagsrum
Grillplats
Veranda
lugn zon
aktiv zon
buffertzon
personalutrymmen

Rummens flexibilitet

De sociala rummen möbleras om efter behov, ofta flera gånger per dag. Enkla rektangulära träbord, stapelbara stolar och rummens dimensioner gör rummen flexibla och en ommöblering tar bara någon minut att få till. En plastmatta i allrummet och trägolv i vardagsrummet tål att möblerna flyttas runt.

Möblerinventering
4 x soffor
2 x soffbord
2 x fåtöljer
1 x TV
4 x matbord
15+ stolar
1 x bokhylla
1 x garderob

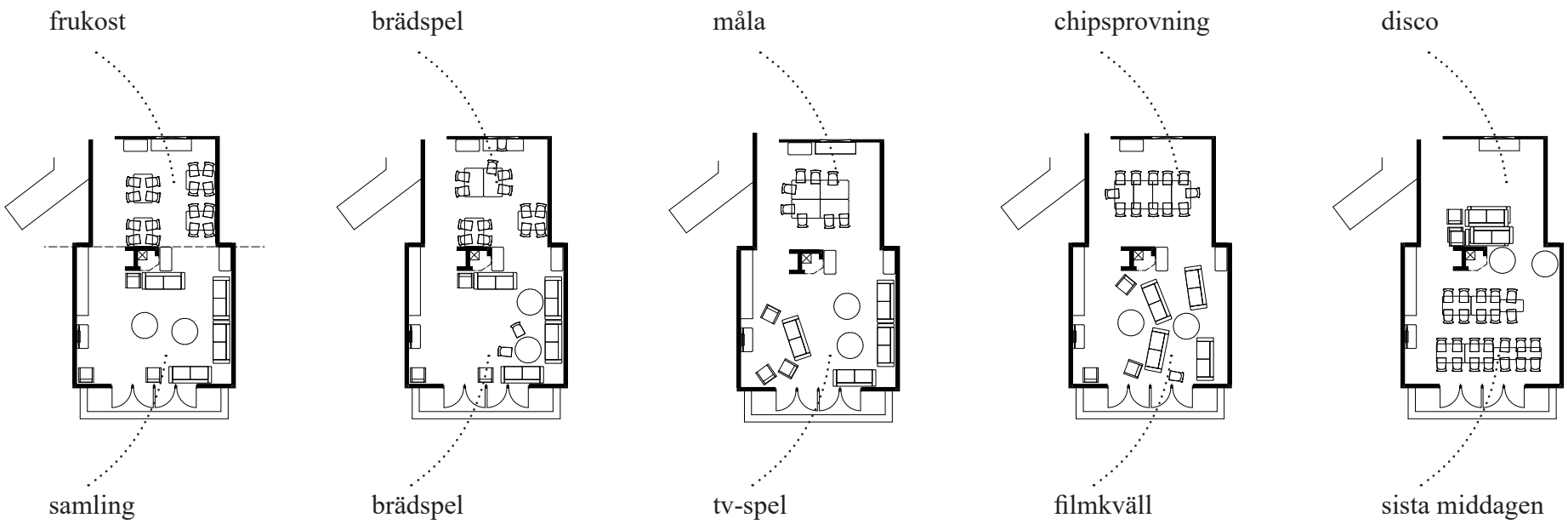

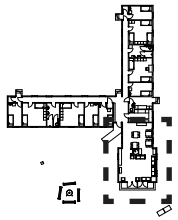

Exempel på möblering vid olika aktiviteter på Gläntan

En dag på Gläntan

För att ge deltagarna den struktur de behöver ser alla dagar på Gläntan likadana ut. De är uppbyggda kring tre aktiviteter: förmiddagsaktivitet, eftermiddagsaktivitet och kvällsaktivitet. Vad aktiviteterna består i bestämms av ledargruppen innan kollo börjar, de kan vara allt från att åka på utflykt och köra gokart till att leka teaterlekar, måla, hajka, spela brädspel eller bara hänga på stranden. Aktiviteterna är delvis väderberoende och sker antingen ute i naturen på halvön, eller på eller kring Gläntan. Ibland sker aktivitetena inomhus trots att de skulle kunna vara utomhus, för att det är lite krångligt att ställa i ordning utomhus. På nästa sida finns ett diagram över var på Gläntan en dag utspelar sig.

8:00 Frukost

10:00 Samling + Aktivitet

12:20 Lunch

13:30 Lugna timmen

14:30 Samling + Aktivitet

17:20 Middag

18:00 Samling + Aktivitet

21:00 Kvällsfika

21:30 Godnattsamling

22:30 Godnatt

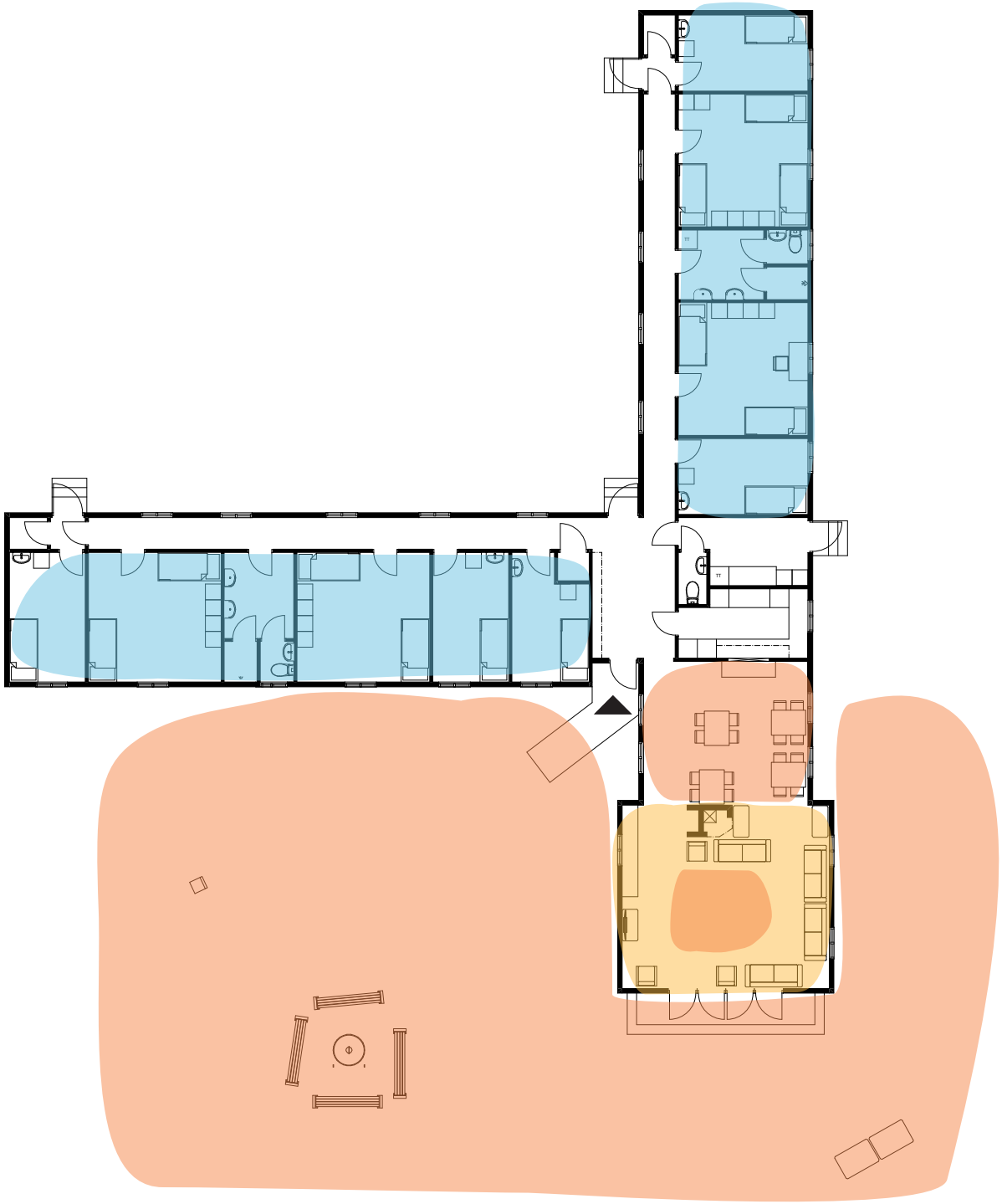

Hur Gläntan används under en dag

Gläntans rutiner

Promenad till matsalen

Frukost och kvällsfika äts hemma på Gläntan medan lunch och middag serveras i matsalen som ligger fem minuters promenad bort på kolloområdet. Inför varje promenad till matsalen samlas gruppen på tomten utanför huset.

Aktivitetssamlingar

Inför varje aktivitet samlas gruppen och går igenom vad aktiviteten innebär och hur den ska utföras. Samlingen hålls i vardagsrummet, framför en whiteboard med dagens schema uppskrivet.

Dagligt lunchmöte

Varje dag samlas alla ledare på pass på kontoret efer lunch för att gå igenom hur dagen går och hur deltagarna mår, medans deltagarna har “lugna timmen”.

Dagliga snabbmöten

Köket är en bra samlingsplats för ledare att ha spontana snabbmöten för att få koll på verksamheten - att stänga in sig på kontoret och därmed inte ha koll på verksamheten är inte tillräckligt smidigit för att alltid fungera i praktikten.

Medicinering

Deltagare som medicinerar gör det i köket. Här kan de göra det i lugn och ro och under uppsikt av personal som dubbelkollar att allt blir rätt.

Avstämningsmöten

Två gånger per kolloperiod samlas hela ledargruppen i Gläntans kontor för avstämningsmöten där man i två timmar stämmer av hur alla deltagare mår och vad som kan förbättra deras kollovistelse.

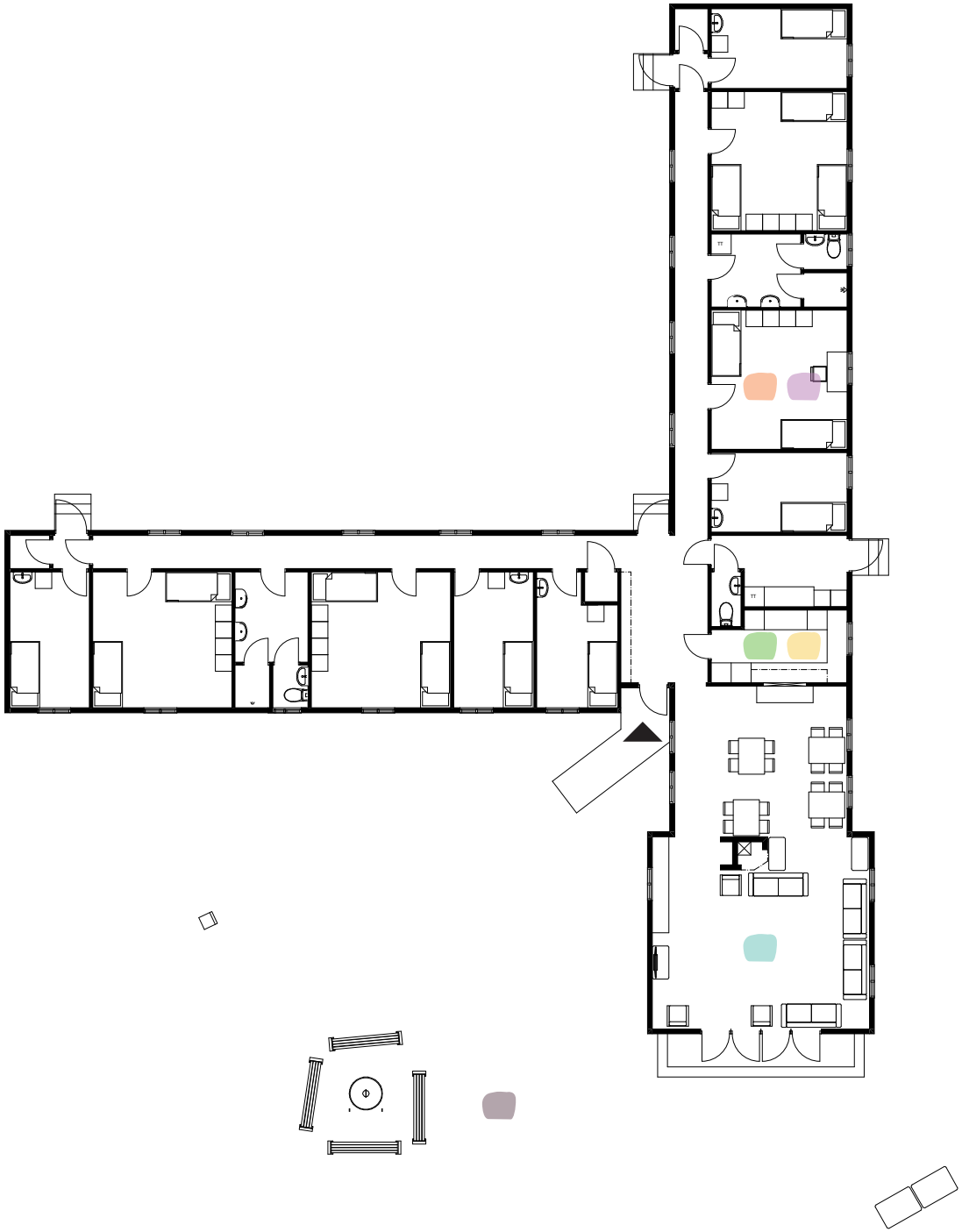

Gläntans rutiner och var de sker

K o l l o e r f a r e n h e t e r

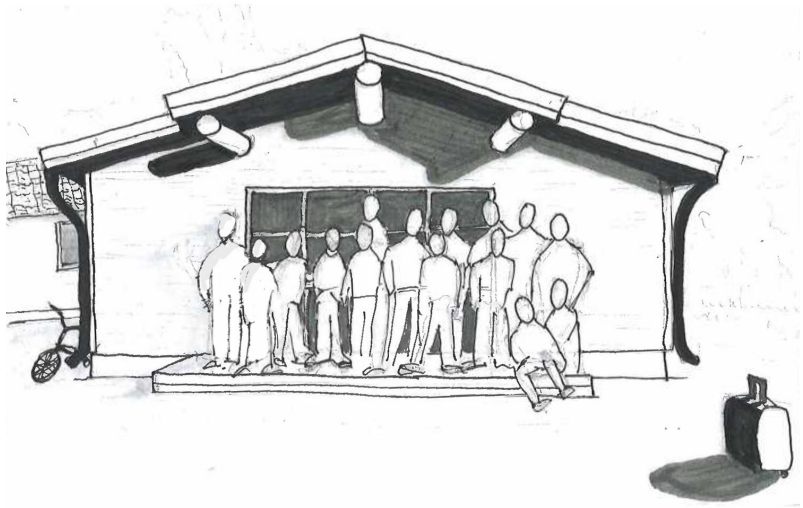

Bevarandevärt

Gläntan är en plats som har skapat många glada minnen bland deltagare och ledare. Därmed finns det alltså mycket med gården som är värt att bevara. På nästa sida finns några av dessa bevarandervärda aspekter listade, visualiserade och kopplade till gårdens nuvarande planlösning.

Lugna rum är isolerade från sociala rum

Kunna komma ut ur huset på fler ställen

Trägolv gör det hemtrevligt

Siktlinje mellan veranda och grillplats

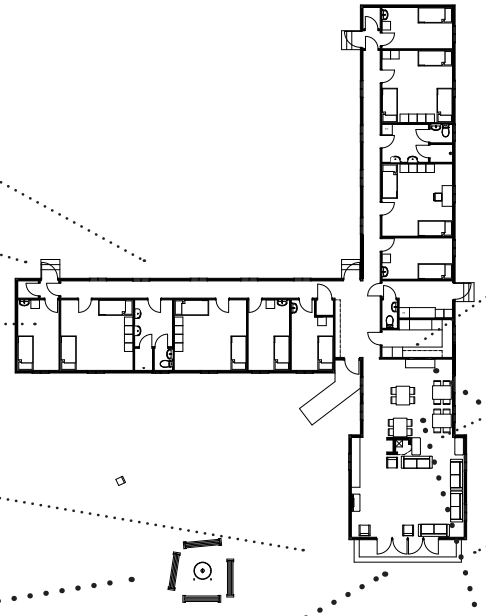

Köket är centralt och har visuell kontakt med de sociala rummen

Kunna smyga in till samling om man är sen

Uteplats intill allrum

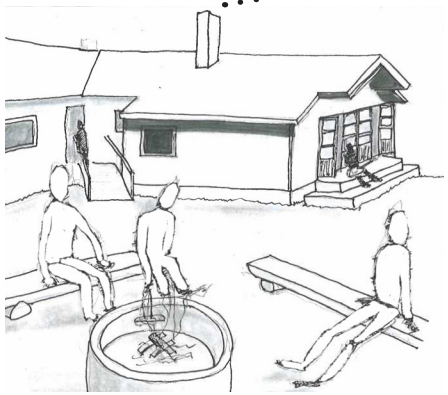

Grillkvällarna på kollo skapar bra sammanhållning. Två deltagare är med i gemenskapen utomhusfast på håll. Karin sitter på staketet och Linus spelar gitarr på trappen.

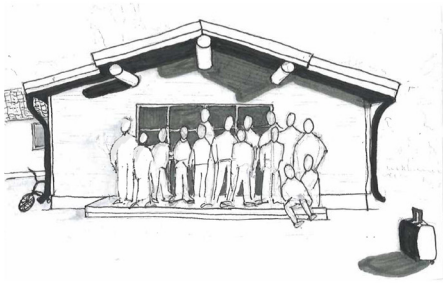

Sista morgonen på kollo ställer alla upp sig på trappen framför gården för att ta en bild. En viktig tradition!

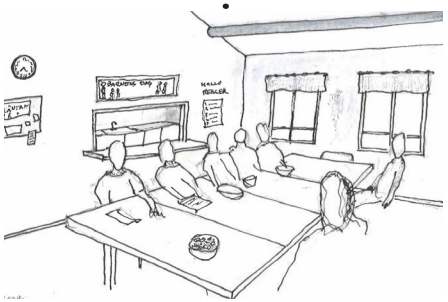

Flexibla rum som möbleras om flera gånger om dagen. Exempelvis inför aktiviteten chipsprovning dukas ett långbord upp med olika sorters chips.

Enkel frukost och fikaservering genom öppning mellan köket och allrummet förenklar och ger ledarna kontroll över verksameten.

Förbättringspotential

Precis som Gläntan kan kopplas till positiva erfarenheter finns även negativt laddade minnen, och det finns även utrymme för att drömma om vad som hade kunnat hända om gården såg ut på ett annat sätt. En del positiva beteenden och situationer som uppstår kan uppmuntras ännu mer. På nästa sida finns några av dessa förbättringsmöjligheter listade, visualiserade och kopplade till gårdens nuvarande planlösning.

Smala korridorer

Hallen är en flaskhals

Saknas wc intill hallen och sociala rum

Bara en ingång till de sociala rummen

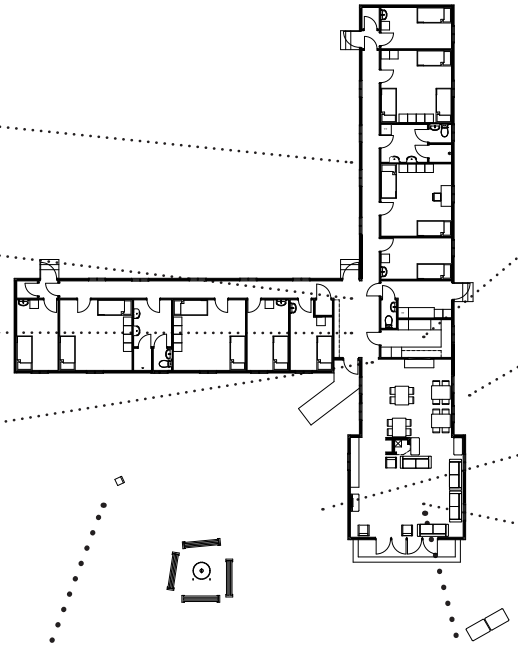

Köket är för litet och har dålig kontakt med uteplats

Saknas plats att äta utomhus

Sociala rum inomhus har dålig kontakt med sociala rum utomhus

Alla soffor får inte plats

En tom vägg som aldrig används för filmkvällar utomhus. För avlägsen?

Simon som läser mycket har ställt ut en stol på gräsmattan.

Karin vill vara med i gemenskapen men är väldigt ljudkänslig, det saknas en plats för henne.

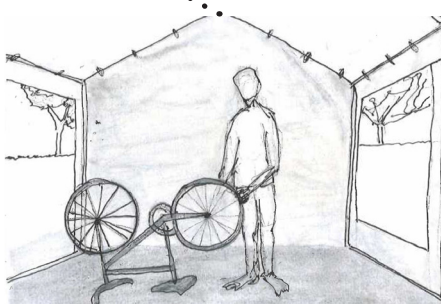

Fernando gillar att meka med cyklar. En varm sommardag tar han skydd från solen i ett uppställt partytält.

T e o r i

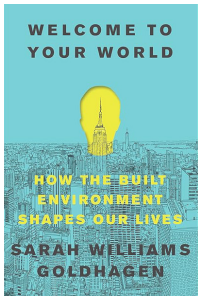
WELCOME TO
YOUR WORLD
HOW THE BUILT
ENVIRONMENT
SHAPES OUR LIVES
SARAH WILLIAMS
GOLDHAGEN

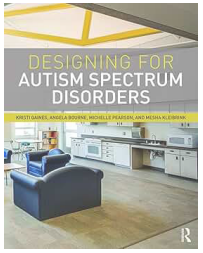
DESIGNING FOR
AUTISM SPECTRUM
DISORDERS

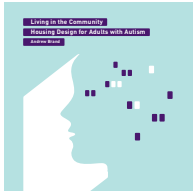
Living in the Community
Housing Design for Adults with Autism

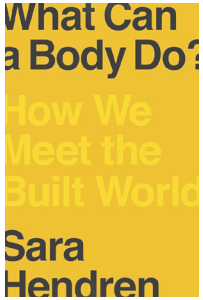
What Can
a Body Do?
How We
Meet the
Built World
Sara
Hendren

Autism och arkitektur i teorin

I det här examensarbetet har teori kring autism och arkitektur intagits och sammanfattats till ett antal “riktlinjer” för design som underlättar livet för någon på autismspektrat. Böckerna som lästs är ’Welcome to Your World’, ’Designing for Autism Spectrum Disorder’, ’What Can a Body Do’, ’Living in the Community - Housing Design for Adults with Autism’ Teorin har använts som stöd och komplement till de egna erfarenheter som lagt grunden för de designprinciper som använts i gestaltningsprocessen, och format en övergripande förståelse för hur autism och arkitktur hänger ihop. Här är några av de ritklinjer som haft störst påverkan på projektet listade.

“Lugna rum isolerade från sociala rum”
“Tillgång till sovrum utan att gå genom sociala rum”
“Tydliga siktlinjer över hela byggnaden”
“Fler än en utgång från sociala rum”
“Tydligt definierade lugna platser i anslutning till allrum”
“Vardagsrum och matsal intill varandra”
“Högt i tak = socialt, lågt i tak = intimt, privat, lugnt”

Att designa för människor med autism handlar om att skapa förutsägbarhet och tydlighet genom att styra sinnesintryck, och att erbjuda olika sätt att socialisera på.

Kontroll och gemenskap

Kontroll och gemenskap

Deltagarnas krav på Gläntan som byggnad kan till stor del kopplas till deras behov av kontroll. Det handlar om kontroll över sinnena, primärt syn och hörsel. Men det handlar också om kontroll över den sociala situationen - att tillåtas vara social på sina egna villkor. Det är slutsatsen som kan dras av den teori jag läst, men kontroll är ett återkommande tema även i de analyser av Gläntan jag själv gjort.

Ökad kontroll underlättar kollovistelsen genom att göra den mindre fysiskt och psykiskt påfrestande för deltagare lika väl som ledare, och sänker eventuella trösklar till social interaktion genom att erbjuda individen möjlighet att ta kontroll över vilken gad av socialisering som känns tillärcklig för tillfället.

Kontroll och gemenskap

1. Social på egna villkor

2. Oljud är fienden, siktlinjer befriaren

3. Enkelt att vara utomhus

Gestaltningsförslag

R e f l e k t i o n

Det har varit väldigt roligt att pröva att rita min egen version av den kollogård som jag spenderat mina sex senaste somrar på och som jag tycker mycket om.

Just inom arkitekturen är det extra tydligt att människan är i fokus. Människan och våra fem sinnen. Att gestalta för autism handlar om att gestalta för våra sinnen, men med extra noggrannhet. Jag hade gärna gjort en variant av det här arbetet där jag förhöll mig mer tydligt till hur arkitekturen och sinnena hänger ihop. Hur hade det här examensarbetet sett ut om våra fem sinnen var den röda tråden i processen och i redovisningen av resultatet?
Om jag hade fått en chans att göra det här arbetet igen så hade jag gärna testat att tidigt fatta beslutet att bygga mycket modeller. Dels för att det helt enkelt är roligt att bygga modeller, men också för att det är ett bra sätt att inte "ignorera" en del problem som uppstår i gestaltningsarbetet. En modell i väl avvägd skala blir ett sätt att hålla projektet nära verkligheten.

Jag är nöjd med det här examensarbetet - jag har fattat många beslut och dessa beslut har varit grundade i den fakta som har tydliggjorts i processen. Det var intressant att se att den teori jag läst ofta stämde överens med mina egna erfarenheter av hur arkitektur bör utformas för personer med autism. Med det sagt så hade jag gärna kommit längre. Jag hade velat jobba med en "inzoomning" till - gått närmre in på material, hur sovrummen ser ut, konstruktion, om det går att få till ännu fler olika sorters platser. En del aspekter har jag inte utforskat och en del har jag utforskat men inte lyckats visualisera på ett passande sätt.

Jag är glad att jag lyckats ta fram gestaltningsprinciper som passar syftet med kollo "...att skapa meningsfull fritid för våra deltagare och en trygg avlastning för hemmen", och gestalta en gård som följer dessa principer, och är en plats som är rik på rumsligheter.

Tack Tomas och Jesús för all hjälp och roliga handledningstillfällen. Tack Gläntan.

Referenser

Brand, A. (2010). *Living in the Community - Housing Design for Adults with Autism*. Helen Hamlyn Centre, Royal College of Art.

Gaines, K., Bourne, A., Pearson, M., Kleibrink, M. (2016). *Designing for autism spectrum disorders*. Routledge.

Hendren, S (2020). *What can a body do? : how we meet the built world*. 2 uppl., Penguin Random House.

Williams Goldhagen, S. (2017). *Welcome to your world*. 1 uppl., HarperCollins.

T a c k

Arkitektur och Autism på Gläntans Kollo

Lunds Universitet
Lunds Tekniska Högskola | 2025
Institutionen för arkitektur och byggd miljö

Examensarbete i Arkitektur | AAHM01

Oscar Sundström